

Recomandări privind dezvoltarea și gestionarea colecțiilor bibliotecilor publice

Elaborat: Angela Drăgănel

Bibliotecile publice au rolul fundamental de a asigura accesul liber, egal și nediscriminatoriu la informație, cultură, educație și participare socială, reprezentând „*poarta locală către cunoaștere, un element esențial al educației democratice și informării cetățenești*” [4, p.2].

Dezvoltarea colecțiilor constituie un proces strategic și responsabil, care trebuie să reflecte necesitățile comunității, principiile libertății intelectuale și standardele internaționale privind diversitatea culturală, accesibilitatea și incluziunea socială.

Pe baza concluziilor formulate în urma realizării Studiului național „Evaluarea stării și dinamicii colecțiilor din bibliotecile publice ale Republicii Moldova: provocări, tendințe și perspective de dezvoltare”, Biblioteca Națională a Republicii Moldova formulează următoarele propuneri și direcții de acțiune.

1. Politici și planificare strategică

Bibliotecile publice au responsabilitatea de a dezvolta și implementa politici transparente de dezvoltare a colecțiilor [5, p.4] în concordanță cu misiunea instituției și cu principiul responsabilității publice.

Recomandări:

- Elaborarea și actualizarea permanentă a Politicii de dezvoltare a colecțiilor în consultare cu populația țintă și partenerii locali [1, p.1].
- Integrarea dezvoltării colecțiilor în planul strategic instituțional, cu obiective clare, indicatori măsurabili și evaluări periodice.
- Respecte principiul libertății intelectuale și al accesului liber la informație, excluzând formele de „cenzură politică, religioasă sau comercială” [5, p.4].
- Aliniere politicilor de dezvoltare a colecțiilor la principiile Accesului Deschis și promovarea utilizării etice și responsabile a resurselor.
- Politica de dezvoltare a colecțiilor bibliotecii trebuie să fie un document public, accesibil pentru comunitate.

2. Dezvoltarea și diversificarea colecțiilor

Colecțiile trebuie să fie dezvoltate în mod echilibrat și dinamic, reflectând diversitatea formelor de exprimare culturală și necesitățile reale ale comunității, în format tipărit și digital. În procesul de achiziții se va ține cont de recomandările instituțiilor internaționale de profil [2, p. 70].

Recomandări:

- Consultarea periodică a site-urilor instituțiilor editoriale, Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova și alte surse bibliografice pentru actualizarea achizițiilor.
- Dezvoltarea colecțiilor pe principiul complementarității suporturilor: cărți, seriale, documente de muzică tipărită, manuscrise, documente audiovizuale, documente electronice, documente grafice și altele [3, art. 3].
- Abonarea la publicații periodice (locale și naționale) la necesitatea utilizatorilor și a prevedea necesitățile non-utilizatorilor ca potențiali clienți [1, p.35].
- Extinderea colecțiilor digitale ca element esențial pentru garantarea accesului modern la informație, inclusiv la distanță.

- Dezvoltarea colecțiilor pe baza studiilor periodice privind interesele utilizatorilor și analiza datelor de utilizare.
- Elaborarea profilului utilizatorului.
- Includerea domeniilor emergente precum: inteligență artificială, combaterea știrilor false, securitate cibernetică, evenimente climatice extreme, ecologie, sănătate mintală, educație digitală, competențe media, gândire critică, etc.
- Realizarea constantă a achizițiilor, minim 50 de titluri la 100 de locuitori [3, art. 40, p. (2)], asigurând relevanță și actualitate; publicațiile de referință reprezintă nucleu stabil al colecției.
- Eliminarea controlată a documentelor moral și fizic uzate conform criteriilor din Regulamentul privind gestionarea colecțiilor de bibliotecă [7, art. 96].

3. Echitate, diversitate și incluziune

Bibliotecile publice au responsabilitatea de a oferi acces egal tuturor membrilor comunității, asigurând servicii și colecții care reflectă diversitatea culturală, lingvistică și socială. Serviciile bibliotecii trebuie să fie furnizate pe baza accesului nediscriminatoriu, indiferent de vârstă, etnie, sex, religie, statut social sau limba utilizatorilor [4, p.1]. Colecțiile și serviciile nu trebuie să fie supuse cenzurii ideologice, politice sau religioase. [5, p. 4]. Bibliotecile construiesc comunități prin abordări incluzive și prin servicii adaptate grupurilor vulnerabile, minorităților lingvistice și persoanelor cu dizabilități [4, p.1].

Recomandări:

- Constituirea colecțiilor astfel încât să promoveze pluralismul opiniilor, diversitatea culturală și respectul pentru identitatea locală și etnică.
- Dezvoltarea colecțiilor destinate copiilor și adolescenților, asigurând acces la resurse educaționale și recreative adecvate vârstei.
- Includerea publicațiilor în limbile minorităților etnice locale, pentru susținerea dialogului intercultural și a incluziunii sociale.
- Dezvoltarea resurselor în formate accesibile, în concordanță cu necesitățile utilizatorilor cu nevoi speciale, precum persoane cu dizabilități vizuale, auditive.
- Extinderea colecțiilor care abordează teme ce sprijină incluziunea socială: drepturile omului, sănătate mintală, diversitate, egalitate de șanse, educație media și gândire critică.
- Menținerea unui climat de libertate intelectuală, eliminând orice formă de presiune politică, ideologică sau comercială asupra selecției documentelor.

4. Patrimoniul, identitate locală și valoare culturală

Bibliotecile publice reprezintă un spațiu esențial de păstrare și valorificare a patrimoniului cultural și documentar al comunităților locale. Manifestul Bibliotecii Publice IFLA–UNESCO evidențiază responsabilitatea bibliotecilor în conservarea și promovarea patrimoniului, a tradițiilor culturale și a memoriei colective, afirmând că acestea trebuie să faciliteze accesul comunității la resursele care reflectă identitatea sa istorică și culturală [4, p.2].

Regulamentul privind gestionarea colecțiilor de bibliotecă stabilește că documentele cu importanță pentru patrimoniul cultural național sunt exceptate de la casare și trebuie gestionate cu prioritate în scopul prezervării pe termen lung [7, art. 35, p. 1].

Recomandări:

- Includerea în colecții a documentelor care reflectă istoria, tradițiile, cultura și personalitățile locale.
- Dezvoltarea programelor de digitalizare a documentelor patrimoniale și asigurarea accesului acestora pentru publicul larg.

- Organizarea de expoziții tematice, activități culturale și proiecte participative pentru valorificarea patrimoniului.
- Colaborarea cu instituții culturale, editori locali și comunitate pentru identificarea resurselor reprezentative de istorie locală.
- Asigurarea protecției și prezervării documentelor rare și fragile, în conformitate cu prevederile privind documentele exceptate de la casare [7, art. 88].

5. Acces, cooperare și rețele informaționale

Bibliotecile publice au obligația de a asigura acces liber, echitabil și modern la informație. Manifestul Bibliotecii Publice IFLA–UNESCO afirmă că serviciile și colecțiile bibliotecilor trebuie să fie accesibile tuturor, fizic și digital [4, p.3], inclusiv la distanță, în sprijinul participării sociale și al învățării pe tot parcursul vieții.

Documentul subliniază rolul colaborării și al cooperării profesionale, menționând necesitatea de a dezvolta rețele naționale și internaționale pentru acces extins la resurse, schimb de bune practici și dezvoltarea infrastructurii digitale [5, p.4].

Regulamentul privind gestionarea colecțiilor bibliotecilor publice recomandă integrarea bibliotecilor într-un sistem de colaborare națională și schimb interbibliotecar, inclusiv pentru resurse digitale, în vederea creșterii accesului la informație și a eficientizării managementului colecțiilor [6, p.11].

Recomandări:

- Integrarea bibliotecilor publice în platformele naționale SIBIMOL și Biblioteca Digitală pentru valorificarea colecțiilor locale, facilitarea împrumutului interbibliotecar și accesul comun la resurse digitale.
- Extinderea accesului la baze de date electronice, resurse în Acces Deschis și biblioteci digitale internaționale.
- Dezvoltarea serviciilor de acces la distanță prin platforme electronice, aplicații mobile și împrumut digital.
- Participarea la consorții de achiziții, cooperare internațională și schimb profesional continuu.
- Asigurarea securității platformelor informaționale și actualizarea constantă a resurselor digitale.
- Promovarea utilizării serviciilor digitale prin campanii de informare, instruire și sprijin tehnologic pentru utilizatori.

6. Prezervare, sustenabilitate și valorificare

Bibliotecile publice poartă responsabilitatea de a proteja și conserva colecțiile documentare în condiții adecvate, păstrând patrimoniul cultural pentru generațiile următoare. Menținerea colecțiilor într-o stare fizică decentă, în condiții corecte de depozitare privind iluminarea, temperatura, umiditatea și protecția de incendii și alte intemperii [7, art. 66, 5].

De asemenea, documentul prevede evaluarea periodică a colecțiilor pentru identificarea publicațiilor uzate fizic sau depășite moral și excluderea documentelor care nu au fost utilizate timp de 10–20 ani, cu excepția celor cu valoare patrimonială [7, art.87 p.3].

Recomandări:

- Asigurarea condițiilor tehnice de depozitare ce previn deteriorarea documentelor.
- Evaluarea periodică a colecțiilor, pe baza unui calendar stabilit în funcție de dimensiunea colecției.
- Aplicarea criteriilor de eliminare profesională a resurselor uzate fizic și moral.
- Extinderea resurselor digitale și adoptarea practicilor sustenabile pentru reducerea consumului de materiale.

- Promovarea colecțiilor, în format fizic și online, prin activități culturale, lansări și prezentări de carte, campanii, târguri de carte, festivaluri etc.

7. Formarea profesională continuă a personalului din bibliotecă și educarea utilizatorilor

Bibliotecarii au un rol esențial în asigurarea calității colecțiilor și a serviciilor de informare. Manifestul Bibliotecii Publice IFLA–UNESCO subliniază importanța formării profesionale continue pentru dezvoltarea competențelor digitale, informaționale și sociale ale personalului de bibliotecă [3, p.3].

Recomandări:

- Dezvoltarea continuă a competențelor profesionale a personalului din bibliotecă prin formare în domenii precum tehnologii digitale, acces deschis, inteligență artificială, alfabetizare media și informațională, analiză de date și managementul colecțiilor, „pentru a face față provocărilor de acum și din viitor” [4, p.3].
- Participarea activă a bibliotecarilor în rețele profesionale, conferințe, schimburi internaționale și proiecte colaborative.
- Instruire practică a utilizatorilor – sesiuni de orientare privind manipularea corectă a documentelor, utilizarea cataloagelor (clasice și electronice), navigarea în structura colecțiilor și regulamentele de împrumut/restituire.
- Elaborarea de materiale informative pentru utilizatori: ghiduri, tutoriale și afișe pentru utilizarea responsabilă a resurselor tipărite, electronice și audiovizuale, etc.

8. Evaluarea impactului

Evaluarea impactului reprezintă un element fundamental în planificarea strategică și în justificarea investițiilor publice. Manifestul Bibliotecii Publice IFLA–UNESCO subliniază necesitatea documentării rezultatelor și a beneficiilor generate pentru comunitate, prin indicatori măsurabili și rapoarte periodice [4, p.4].

Recomandări:

- Elaborarea unui set de indicatori pentru evaluarea utilizării colecțiilor și a impactului social.
- Realizarea sondajelor periodice privind satisfacția utilizatorilor vizând colecțiile bibliotecii.
- Includerea în *Raportul anual* a informației privind starea și dezvoltarea colecțiilor în comparație cu indicatorii de nivel național, recomandări ale organizațiilor internaționale de profil și în comparație cu indicatorii din alți ani.
- Prezentarea situațiilor actualizate privind evoluția și utilizarea colecțiilor către autoritățile competente.

Referințe bibliografice

1. *Guidelines for a Collection Development Policy using the Conspectus Model*. Disponibil: <https://repository.ifla.org/items/a50d5da4-16a0-4713-afbd-530a572fc442> [accesat 2025.11.18].
 2. *IFLA Public Library Service Guidelines (2nd, completely revised edition)*. Disponibil: <https://repository.ifla.org/items/83753461-738d-4a36-a18e-60a7ae8e6c64> [accesat 2025.11.17].
 3. *Legea nr. 160/2017 cu privire la biblioteci*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139557&lang=ro [accesat 2025.11.17].
 4. *Manifestul Bibliotecii Publice IFLA-UNESCO 2022*. Disponibil: https://new.bjc.ro/wp-content/uploads/2023/02/17-iflaunesco_public_library_manifesto_2022_rom.pdf [accesat 2025.11.17].
 5. *Recommendation CM/REC(2023)3 of the Committee of Ministers to Member States on Library Legislation and Policy in Europe*. Disponibil: <https://rm.coe.int/0900001680aaced6> [accesat 2025.11.18].
 6. *Regulament privind evaluarea bibliotecilor publice*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=148599&lang=ro# [accesat 2025.11.17].
 7. *Regulamentul privind gestionarea colecțiilor de bibliotecă: nr. 196 din 03 octombrie 2022*. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134445&lang=ro [accesat 2025.11.17].
-